

Нурымбетова Р.У*., Құдабаев Р.Б., Моминова С.М.
магистр. аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент, Қазақстан
магистр. аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент, Қазақстан
доктор PhD, аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент, Қазақстан
**ТҮРКІСТАН ӨңІРІНІҢ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН
САҚТАУ ЖӘНЕ ҚАЛАНЫ ӨРКЕНДЕТУ**

Автор корреспондент: nurymbetova.1965@mail.ru

Түйін: Бұл мақалада көне тарихы бар түркі халықтарының рухани, мәдени және экономикалық саудасының орталығы ретінде Түркістан қаласының құрылысындағы қолданылып жатқан қазіргі заманауи құрылыс материалдарының ерекшеліктері мен орны қарастырылған. Қала екі ғасырдан астам уақыт бойы ең жақсы қазақ тайпалары жерленген қазақ хандығының астанасы болды. Сонымен қатар бұл мақалада Түркістан қаласының құрылыс саласындағы құрылыс материалдарының сапалылығы мен сырт шет елдік компаниялардың қала құрылысының дамуына қосқан үлестері келтірілген. Салынып жатқан нысандардың қала тұрғындары мен сырттан келетін туристтердің өміріне әсері баяндалады. Мақала жазу барысында әртүрлі дереккөздер, ғылыми еңбектер, баспа беттеріндегі материалдар, мұрағат деректері негізінде жазылған және археологиялық қазба материалдары негізінде жарияланған еңбектер қарастырылды.

Кілт сөздер: Түркістан, рухани астана, мәдениет, индустриалды зона

Кіріспе. Киелі Түркістан өңірінде «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыруда құрылыс материалдар индустриясының маңыздылығы зор. Түркістан қаласы жалғыз облыс орталығы ретінде ғана емес, бүкіл әлемдік халықаралық түркі рухани орталығы ретіндетанылып отыр. Бүкіл дүние жүзіне әйгілі орта ғасырдан қалған сәулет өнерінің інжу маржаны Қожа Ахмет Яссауидің кесенесі де осы Түркістанда. Бүгінгі таңда құрылысы қарқынды жүріп жатқан Түркістан қаласында көптеген жаңа нысандар бой көтеріп, тарихи нысандар қайта жаңартылуда. Бүгінгі түркістан қаласындағы заманауи салынып жатқан нысандар төмендегі 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1. Бүгінгі Түркістандағы нысандар

Теориялық бөлім. Күн санап киелі қаланың келбеті өзгеріп келеді. Тарихи нысаналар қайта қайта жаңартылып қаланың көркін ашса, сәулеті таңқалдыратын жаңа құрылыс нысаналардың саны күн санап артуда. Атап айтсақ, Әзірет Сұлтан кесенесінің

айналасында абаттандыру жұмыстары, кесененің жанында ҚР Тұңғыш Президентінің есімімен аталатын жаяу жүргіншілер аллеясының құрылысы, «Керуен-Сарай» шығыс базары, Б.Саттарханов атындағы проспект бойында саябақ, бизнес-центрлер, жастардың білімін арттыру мақсатында ғылыми-әмбебап кітапханалар, Жеңіс саябағы, сонымен қатар қазіргі таңдағы барлық талаптарға сай келетін тұрғын үй кешендері, жаңа әуежай, басқару үйі, конгресс холл, орталық стадион, оқушылар сарайы, ойын-сауық орталықтары, жасырын хауызы бар спорт кешендері, «Rixos» қонақүйі, Қожа Ахмет Яссауи мұражайы, «Ұлы Дала» орталығы, туризм университеті, «Hampton by Hilton» қонақүйі, Этноаул және Арбат сынды құрылыс нысандары. Түркістан қаласының әкімшілік-іскерлік орталығындағы 3 мыңға жуық пәтерлі 7 қабатты 24 тұрғын үйдің 22-інің құрылысын аяқтауы қараша айына жоспарланған. Бұған қоса, 12 қабатты 45 тұрғын үйдің қабырғасы көтерілуде. Бұл үйлерді пайдалануға беру 2021 жылға жоспарланған. Түркістандықтарды баспанамен қамтамасыз ету үшін ипотекалық тұрғын үйлердің қатары артпақ.

Масштабты құрылыс жұмыстарына көптеген сапалы құрылыс материалдары, бұйымдары мен конструкцияларға қажеттілік күн санап артуда. Түркістан облысының осы қажеттіліктерді қанағаттандыруға мүмкіндігі толық жетеді. Облыстың көптеген өңірлерінде негізгі құрылыс материалдарын өндіру үшін жергілікті шикізат базасы жетерлік. Бір Түркістан қаласының өзінде «TURKESTAN» индустриялық аймағы салынды. Мұнда Польша мен Туркия елдерінің инвесторлық компаниялары құрылыс материалдары мен төмен қуатты созба сымдарын өндіру желісі қосылып жатыр. Жоспар бойынша бұл аймақтар келер жылы тағы 10 өндірістік орнына артпақ.

Облыс орталығы мәртебесін алған сәттен бастап Түркістанның ауыл шаруашылығы, кәсіпкерлік, өнеркәсіп және туризм жоғары қарқынмен дамуда.

Қазіргі Түркістан-әлемге әйгілі Қожа Ахмет Яссауи кесенесі ғана емес, облыстың өнеркәсіптік және логистикалық орталығы. Жергілікті индустриялық аймақта миллиондаған өнім айналымы бар ондаған кәсіпорын жұмыс істейді.

Түркістан индустриалды аймағының аумағында 20 кәсіпорын жұмыс істейді.

Нәтижелер мен талқылау. Қазіргі уақытта Түркістан қаласының индустриялық аймағында жұмыс істейтін азаматтар үшін қолайлы жағдай жасау бойынша жұмыс жүргізілуде. Атап айтқанда, өңірдің жолдары асфальтталып, веложолдармен қамтамасыз етілген. Бұл мамандардың жұмысшыларға еркін қол жетімділігіне оң әсер ететіндігіне байланысты жасап отырған іс-әрекеттері. Бұдан басқа, шағын футбол алаңы мен теннис корты салынады, бұл қызметкерлерге салауатты өмір салтын тиісті деңгейде жүргізуге мүмкіндік береді. Аталған Түркістан индустриалдық зонасы төмендегі 2-суретте көрсетілген.

Сурет 2. Түркістан индустриалдық зонасы

Бүгінгі күні өзекті құрылыс материалдарының, сондай-ақ 21 ғасырдың жаңа технологияларының алуан түрлілігін ескере отырып, өндірістік және тұрғын үй объектілерін салу жылдың кез келген уақытында жүзеге асырылуы мүмкін. Әрине қатты қарда құрылыс жүргізу екіталай, егер нысан ормандық жерлерде орналасқан болмаса. Сонымен қатар, құрылыс жұмыстары кезінде ауа температурасы мен оның ылғалдылығы ерекше мәнге ие болуы мүмкін, бұл ғимарат қаңқасын тұрғызуда ғана емес, сонымен қатар көптеген құрылыс және әрлеу жұмыстарына да қатысты.

Мысалы құрылыс саласындағы ең маңызды материалдардың бірі бетон араласпасы да ауа райына тікелей байланысты. Бетондық жұмыстар негізінде $+35^{\circ}\text{C}$ аспайтын температурада немесе қысқы суық ауа райы басталғанға дейін жүзеге асырылады. Сонымен қатар, қазіргі заманғы құрылыс міндеттері көбінесе құрылыс процесін тоқтатуға мүмкіндік бермейді, сондықтан қысқы бетондау жұмыстарында арнайы аязға төзімді қоспалар қосу арқылы жүргізілуде, ал жазғы айларда аймақтарда $+35^{\circ}\text{C}$ тан аса бермейді.

Адам қызметінің ауқымы кеңейген сайын құрылыс жұмыстарының ауқымы мен күрделілігі олардың климаттық жағдайларға тәуелділігі айтарлықтай артады. Ең алдымен қазіргі Түркістан қаласына қажетті маңызды назар аударатын құрылыс бөлігі бұл ғимараттардың сыртқы дизайні болып отыр. Осы кезеңде туындайтын міндеттердің бірі объектілер құнының негізсіз көтерілуіне жол бермеу үшін климаттық ақпараттарды тиімді пайдалану әдістерін, екіншіден жеткіліксіз беріктік немесе ыстыққа төзімділікті және т.б дамыту. Түркістан қаласындағы қазіргі жүргізіліп жатқан құрылыс жұмыстарының да қарқынды дамып, өз жемісін беруінің де бірден-бір себебі осы климаттық жағдайдың қолайлығы болып отыр.

Қорытынды. Орталық Азияның көне қалаларының бірі Түркістан өңірлік туризмнің ірі орталығына айналып, табысты дамып келеді.

Мемлекеттік қолдау мен жеке инвестициялардың арқасында соңғы жылдары Қазақстанның оңтүстігінде туризмнің қазіргі заманғы жүйесі қалыптасуда, бес жұлдызды қонақ үйлер салынуда, әлеуметтік және мәдени инфрақұрылым дамуда. Жасы 1500 жылдан асатын Түркістанда 46 ұлттың 260 мыңнан астам өкілі тұрады. Республика басшылығының 2018 жылғы Сырдария өзенінің маңында орналасқан қаланы әкімшілік орталыққа айналдыру туралы шешімі Түркістанның дамуына оң әсерін тигізді. Бұл ежелгі

елді мекенде көптеген діни және тарихи ескерткіштер, соның ішінде атақты Қожа Ахмет Ясауи кесенесі орналасқан, ол Түркістанға әлемнің түкпір-түкпірінен туристерді тартады.

Қаланың ежелгі Жібек жолы бойында орналасқандығы да Түркістанға стратегиялық мән береді. Осындай мәселелерді шешу барысында құрылыс саласының, оның ішіндегі құрылыс материалдарының сапасы өте маңызды роль атқаратыны сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. https://www.inform.kz/kz/aydos-ukibay-turkistan-ozinin-bay-tarihynda-munday-aukymdy-kurylysty-korgen-emes_a3787605
2. <https://egemen.kz/article/187397-turkistan-oblysynda-ush-industrialdy-aymaq-damytylady>

Аннотация. В данной статье рассмотрены особенности и место применяемых современных строительных материалов в строительстве города Туркестан как центра духовной, культурной и экономической торговли тюркских народов с древней историей. Более двух веков город был столицей Казахского ханства, где похоронены лучшие казахские племена. Кроме того, в данной статье представлена информация о качестве строительных материалов в строительной отрасли города Туркестана и о вкладе зарубежных компаний в развитие градостроительства. Рассказывается о влиянии строящихся объектов на жизнь горожан и приезжих туристов.

В ходе написания статьи были рассмотрены труды, написанные на основе различных источников, научных трудов, материалов на печатных страницах, архивных данных и опубликованные на основе материалов археологических раскопок.

Ключевые слова: Туркестан, духовная столица, культура, индустриальная зона

Abstract. This article discusses the features and place of modern building materials used in the construction of the city of Turkestan as a center of spiritual, cultural and economic trade of the Turkic peoples with ancient history. For more than two centuries, the city was the capital of the Kazakh Khanate, where the best Kazakh tribes were buried. In addition, this article provides information about the quality of building materials in the construction industry of the city of Turkestan and the contribution of foreign companies to the development of urban planning. It tells about the impact of the objects under construction on the lives of citizens and visiting tourists.

In the course of writing the article, works written on the basis of various sources, scientific works, materials on printed pages, archival data and published on the basis of archaeological excavations were considered.

Keywords: Turkestan, spiritual capital, culture, industrial zone